

Rudarska četa pri Etnološkem društvu Srečno.
Fototeka Etnološkega društva Srečno, Griže, 2009

Podmladek Etnološkega društva Srečno.
Fototeka Etnološkega društva Srečno, Griže, 2009

ETNOLOŠKO DRUŠTVO SREČNO

Griže so majhen kraj na obrobju Spodnje Savinjske doline. Pod severnim Posavskim hribovjem sta zabukoviška in libojska kาดunja, iz katerih so rudarji skoraj dve stoletji pridobivali naravno bogastvo – rjavni premog. Začetek rudarjenja sega v zadnja desetletja 18. stoletja, premogovnik Zabukovica so zaprli leta 1966, premogovnik Liboje pa 1972.

Kadar beseda nanese na Rudnik Zabukovica-Liboje, se naši očetje še danes o njem ponosno pogovarjajo. Mnogim je pomenil kruh, čeprav črn in težko prigraran. V letu 2004 se je zbrala rudarska družčina, ki jo povezujeta ljubezen do rudarskega poklica in navezanost na nekdanji rudarski revir, in se odločila, da bodo oživljali, raziskovali in predstavljali rudarsko dediščino svojega kraja. Isto leto so v kulturnem hramu uredili sodobno zasnovan in urejen rudarski muzej. V njem deluje Etnološko društvo Srečno, ki skrbno opravlja svoje poslanstvo. Člani ohranjajo rudarsko in kulturno dediščino, negujejo rudarsko izročilo in iščejo etnološke posebnosti kraja, ki mu je pustilo svoj pečat večstoletno rudarjenje. Zaradi narave dela je bila med rudarji močno razvita stanovska zavest, občutek za skupnost. Ena od najvidnejših zanimivosti je rudarska četa, posebna sekcija uniformiranih rudarjev – ki so tudi častni člani Etnološkega društva – organizirana pri Društvu upokojencev Zabukovica-Griže. Ker se četi vsako leto pridružujejo novi člani, sedaj šteje že 50 članov. Med njimi je le še polovica rudarskih veteranov, ki so pred štirimi desetletji delali v Zabukovici in Libojah. Preko rudarske družčine se rudarsko izročilo prenaša izvorno in verodostojno. Delo opravljajo prostovoljno, obenem pa je to, tako kot nekdanj, priložnost za druženje »rudarskih kameradov«. Pri ljubiteljskem delovanju pa ne moremo mimo vseh simpatizerjev v kraju, zlasti mladih. Pri Etnološkem društvu je vzkliklo društvo mladih, ki so si izbrali ime Društvo Srečno. Sestavlja ga skupina osnovnošolcev, ki pridno čisti muzejske parke in sodelujejo na rudarskih prireditvah.

Ljubitelji etnologije, člani Slovenskega etnološkega društva, so se zbrali v soboto, 12. februarja 2011, v Rudarskem muzeju v Grižah. Vodja muzeja, prof. dr. Jože Hribar, je predstavil muzejske prostore, ki so v prvem nadstropju kulturnega hrama. Obsegajo predverje muzeja, sobe z rudarsko zbirko, predstavitevno sobo z avdio- in videopripomočki ter informacijsko pisarno društva. V predverju muzeja stoji vhod v rudniški rov s pravim jamskim vozičkom, namenjenem prevozu lesenih podpornikov. V predstavitveni sobi, polni bogatega gradiva o premogovniku, nas očara praznična črna rudarska uniforma, na kateri se bleščijo zlati gumbi in rudarska kladivca. Iz sobe je lep pogled na jamski rov. Skrivnostna globina v ozadju takoj zamika obiskovalca, da bi vstopil v jamo, kjer ga pozdravi zavetnica rudarjev – sv. Barbara. Muzej je tudi izhodiščna točka za strokovno vodene ogled muzejev na prostem, ki so pred Osnovno šolo Griže, v Zabukovici in pred šolo v Libojah. Žal so si udeleženci zaradi slabega vremena in pomanjkanja časa lahko ogledali le muzejsko zbirko, ki hrani več kot 300 eksponatov.

Članom društva se je ob njihovem poslanskem delu utrnila tudi ideja o izdajanju knjižne zbirke Izviri naše dediščine. Prvi korak je že narejen; leta 2007 je izšel prvi zvezek zbirke z naslovom *Rudarska dediščina Zabukovica-Liboje*. Tik pred izidom je tudi drugi zvezek o delavkah knapovkah, katerega vsebino je udeležencem posveta predstavila Breda Veber. Mnogi so presenečeni, ko izvedo, da so v rudniku delale tudi ženske. Čeprav so delale tudi v jami, je bilo to delo zanje vendarle prezahtevno, zato so v glavnem opravljale naporna rudarska dela na zunanjih rudniških obratih, kot so separacija premoga, na dovozu rovnega premoga in na odvozu čistega premoga. Rovni premog so ročno s »hunti« po tirih prevažale do separacije. Na separaciji so premog razvrščale po debelini, ga prale in pripravljale za prevoz. Najhuje je bilo pozimi, saj so »hunti« iz jame prihajali mokri in ponavadi niso dobro tesnili. Voda je iz njih tekla po tirih, zato so ti od

* Dr. Jože Hribar, univ. dipl. inž. rudarstva, vodja Rudarskega muzeja Zabukovica-Liboje in predsednik Etnološkega društva Srečno. 3302 Griže, Migojnice 6, E-naslov: joze.hribar@amis.net; Breda Veber, učiteljica glasbene vzgoje in višja knjižničarka na OŠ Griže, članica in sodelavka Etnološkega društva Srečno. 3310 Žalec, Ipavčeva 13, E-naslov: breda.veber@guest.arnes.si

mraza zmrzovali. Preden so lahko opravile svoje delo, so morale s tirov očistiti še led. Ženske so delale tudi na vlaklu, ki je vozil po ozkotirni progi Zabukovica–Žalec. V vlakovni kompoziciji, dolgi med 20 in 35 vagončki, je bilo treba ob spustu proge vsak vagonček upočasniti. Poleg tega so ženske potrebovali še v rudniški ambulanti, samskem domu in seveda v pisarnah (delale so v kadrovski, računovodski in kurirski službi ter kot telefonistke, itd.). Premogovnik je imel tudi svojo ekonomijo, namenjeno potrebam rudnika, obsegala pa je travnike, sadni vrt, njive in hlev. Delavkam je pripadal tudi dopust, a ga marsikatera v želji po čim več plačanih delovnih dnevih ni izkoristila. Med letnim dopustom so za dodatni zaslužek obirale hmelj ali borovnice. Delavke so obdarovali ob godu sv. Barbare, zavetnice rudarjev, ter ob novem letu. Iz gradiva Zgodovinskega arhiva Celje smo po drugi svetovni vojni uspeli evidentirati 400 žensk knapovk. Trinajst še živečih je etnologinja Sonja Hercog intervjuvala; intervjuji so posneti in evidentirani. Nobena ženska ni imela nikakršnih privilegijev pri delu, bile so enakovredne moškimi, in kot pravi Sonja: »Vsaka zgodba zase odstira poseben vpogled v njihovo vpetost med delom pri rudniku in domačimi opravili ter odgovornostjo za otroke. Vsaka življenjska zgodba je unikatna, tako kot je edinstvena vsaka ženska posebej.«

In kaj so člani Etnološkega društva Srečno delali v lanskem letu? Podmladek je opravil 50 prostovoljnih delovnih ur, odrasli 1.500. Ob Slovenskem kulturnem prazniku smo pripravili gostovanje amaterskega gledališča iz Velenja z veseloigro Knapovska večerja. Mednarodni dan žensk smo obeležili s srečanjem delavk knapovk, ki smo ga popestrili z razstavo »Delavke – knapovke«. Brez prvomajske budnice seveda v naših krajih ne gre. Ob 3. juliju, dnevu slovenskih rudarjev, smo pripravili razstavo, rudarsko parado, proslavo in seveda druženje. Godba Zabukovica je slavila 130 let, brez njihovega slavnostnega koncerta in razstave ob jubileju ni šlo. Člani smo vzdrževali in dopolnjevali muzejsko zbirko z novimi eksponati in delali na projektu z naslovom »Etnološka pot rudarske dediščine Zabukovica-Liboje«. Za promocijo našega društva razpolagamo z DVD filmi »Srečno knapi«, »Dan rudarjev« in »Šahttag«.

Etnološko društvo Srečno pod vodstvom prof. dr. Jožeta Hribarja aktivno sodeluje v Delovni skupini za ljubitelje etnologije pri Slovenskem etnološkem društvu, ki je v letu 2010 Etnološkemu društvu Srečno in dr. Jožetu Hribarju podelilo Murkovo listino za ohranjanje rudarske dediščine.

